

HISTORIJA BOSANSKOGA JEZIKA

***Sveti Ćiril** ([grčki](#): Κύριλλος ; [826/827](#) - [869](#)) i **Sveti Metod** ([grčki](#): Μεθόδιος ; [815](#) - [885](#)) kršćanski su sveci.

*[862](#). poslanstvo [moravskog](#) kneza [Rastislava](#) zatražilo je od cara Mihajla biskupa i svećenike koji će propovijedati na [slavenskom jeziku kršćansku vjeru](#).

*Braća su se za ovaj posao ozbiljno spremili; Ćiril je sastavio prvo slavensko pismo ([glagoljicu](#)) i na jezik makedonskih Slavena iz okoline Soluna (koji su od djetinjstva dobro znali) preveli su najnužnije crkvene knjige. Na taj su način stvorili prvi slavenski književni jezik i postavili temelje slavenskoj književnosti. Godine [863](#). braća kreću na put i stižu [864](#). knezu Rastislavu koji ih je gostoljubivo primio, ali uspjeh njihove misije, mnogobrojni učenici i narodne simpatije izazivaju reakciju njemačkog klera. Protiv slavenskih misionara počinje podmukla borba njemačkog svećenstva. Glavni argument protivnika slavenske liturgije bila je tzv. trojezična teorija prema kojoj postoje samo tri sveta jezika na kojima se mogu vršiti vjerski obredi: [hebrejski](#), [grčki](#) i [latinski](#).

А	A	ИР	И	Ф	F
Б	B	К	К	Х	H
В	V	Л	L	(О)	(O)
Г	G	М	M	(Š)Ć	(Š)Ć
Д	D	Н	N	Џ	Џ
Е	E	О	O	Ч	Č
Ж	Ž	П	P	Ш	Š
ДZ	Dz	Р	R	I	(poluglas)
З	Z	С	S	ЈА, (I)JE	ЈA, (I)JE
(Ø)	(Ø)	Т	T	ЈU	JU
И	I	У	U	ЈP	J

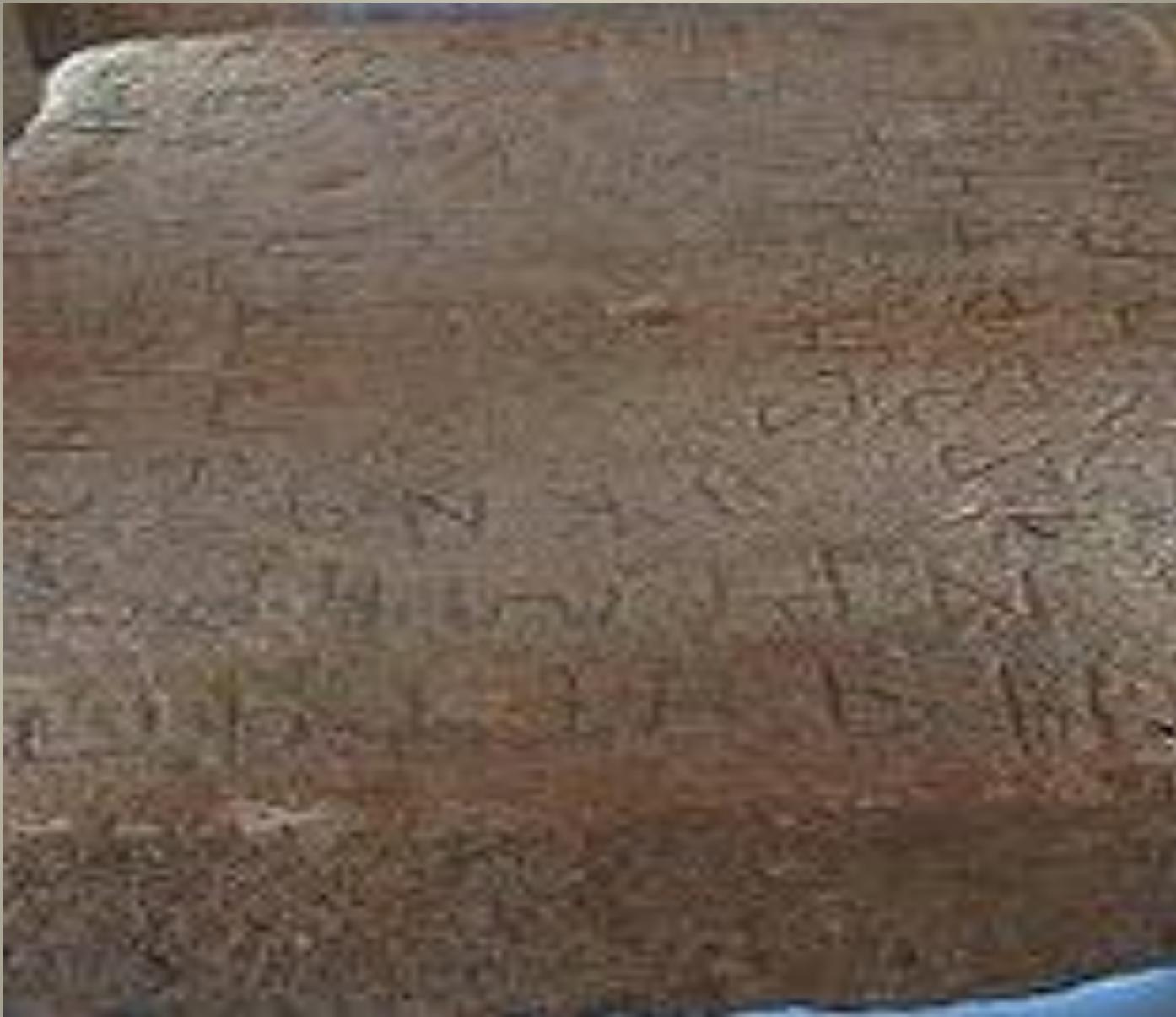
GLAGOLJICA

Bašćanska ploča je starohrvatski spomenik, pisan [glagoljicom](#) otprilike [1100.](#) godine, a potječe iz [crkve sv. Lucije u Jurandvoru](#) kod [Baške](#) na otoku [Krku](#).

đ	A	o	ö
ć	B	ń	p
č	v	ć	r
ž	G	đ	s
đ	D	š	t
ć	E	č	u
ž	Đ	ñ	f
đ	Z	đ	h
ć	DZ	ć	öt
ž	Z	ñ	č, št, šč
h	I	đ	c
đ, ď	D, Č (derv)	ń	č
ćć	K	š	š
čč	L	ć	poluglas
žž	LJ	đ, ţ	JAT
đđ	M	ń	JU
ćć	N		
žž	NJ		

BOSANČICA - BOSANSKA ĆIRILICA

Humačka ploča predstavlja natpis na [kamenoj ploči](#) koji je uzidan u [franjevački samostan](#) na Humcu kod [Ljubuškog](#)

РОЧЕСЛАВ ВОЗАНЬКОВА ЗАКА КИЛНА

(29. VIII 1789)

и нал чиа и си и старо дѣлъ чъ вань; восьмъски кѣлъ
како иѣ юнки; кулишъ; и вѣтчи грабамъ дѣрбѣчъ-
зы; прѣстѣль; вѣти вань; чъ скѣлъ; и дѣлѣкъ; и прѣ-
жат(и) | съ вань; и вѣдѣ; чѣрѣ; дѣламъ силь вань; и
прѣльчики; кони хеди; па листъ паданико; тѣрѣнъ|
кто; дѣлъ; кулишъ; ге[дѣ] си кто листъ; прѣстѣль вѣри-
змыль сѣльдѣль; дѣлжити и вѣль вѣсамъ ванди; рѣ-
ди кто; да вѣль вѣсамъ вѣдѣ; и да наль; иѣ вѣдѣ;
иѣ; чѣльдѣль; сиамъ; и дѣлѣкъ; иѣ листъ вѣдѣ; дѣлъ вѣ-
дѣть; и вѣжель; какаръ; и скѣлъ; кѣлнокре листъ; вѣль
и; вѣдѣла прѣстѣль; тако же вѣдѣ вѣдѣни; и си (то)
членъ; чъ ради; дѣлѣкъ вань; похѣль сио; кѣлнокре
ниль; чъ рѣжестѣ; дѣлъ; тиѣни - и силь; и шѣлъ дѣлѣсть
жть; жѣль; лѣсопѣ; лѣгѣстѣ; и дѣлдѣни; и дѣлѣ-
и; вѣчѣни; гла[ки]; вѣдѣни; кѣлнокре;.

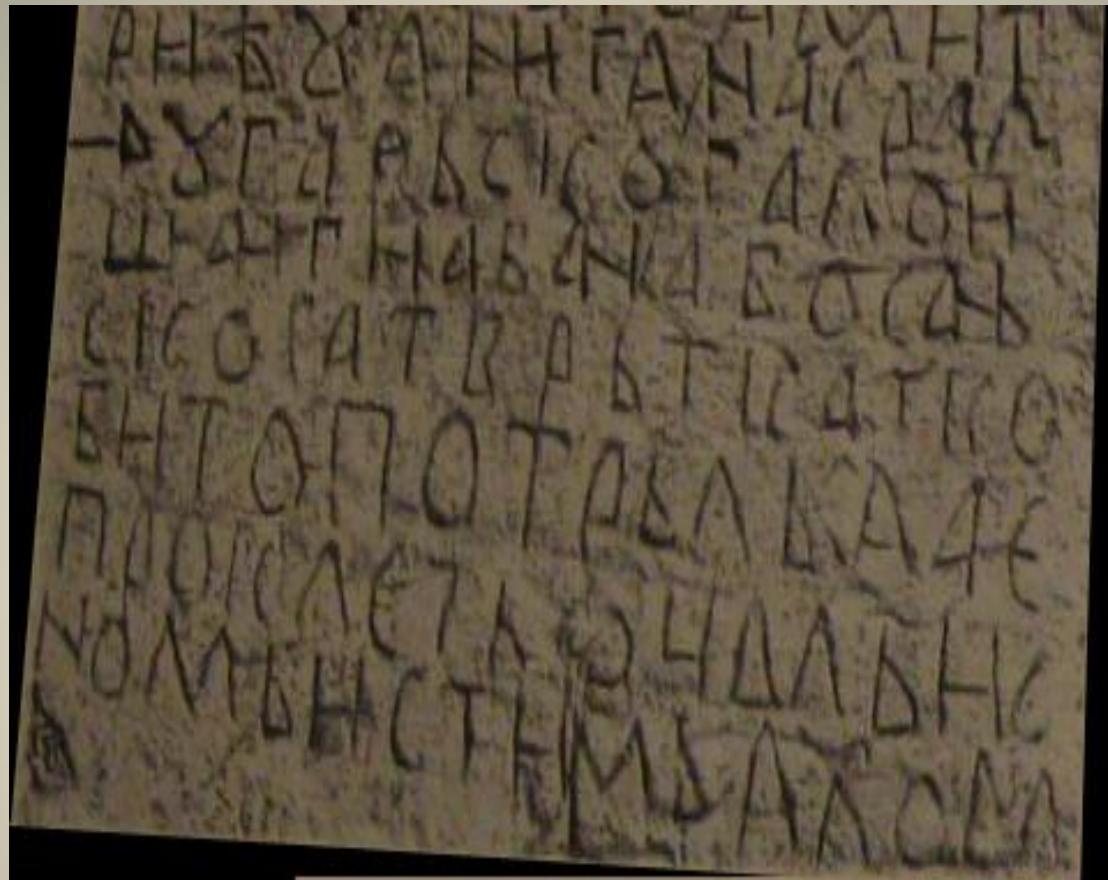
¹ Рол. 497.53* (Собр. авт. 12 вѣк. Час.). ч. II. XIII: I, № 1099.

² Речи си. королевскімъ (иногданъ) рѣжестѣ.

Stećak je vrsta kamenog nadgrobnog spomenika. Stećci su nastali u srednjem vijeku i oslikavaju tadašnji život, a većinom se nalaze u Bosni i Hercegovini, ali ima ih i u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori. Obično su ukrašeni prizorima iz života, lova, viteških turnira ili natpisima na bosančici.

Stećci su se postavljali od druge polovice 14. stoljeća do sredine 16. stoljeća. Dijele se na *položene* (sanduci, ploče i sljemenjaci), koji su u većini, i *uspravne* (stubovi, stele i krstače).

VA IME O[bi]JCA I SH[er]JNA I S[ve]j
TAGO D[eu]JHA, A SE DVOR[bi] VOJE
VODE MASNA I NJEGOVI
JU SNU (SINOVA) RADOSL[ja]VA I M[eu]
ROSLEJAVA SE BISA VATE

Konstantin Filozof (pisac s kraja 14. i početka 15. vijeka) u spisu "**Skazanie izjavljeno o pismeneh**" spominje bosanski jezik uz bugarski, srpski, slovenski, češki i hrvatski.

TURSKI PERIOD

Bošnjaci su ostali vezani za svoj jezik i od kraja 15. do početka 20. vijeka stvaraju književna djela i na orijentalnim jezicima. Blizu tri stotine stvaralaca u tom periodu ostavilo je raznorodna djela, najvećim dijelom na turskom, arapskom i perzijskom jeziku.

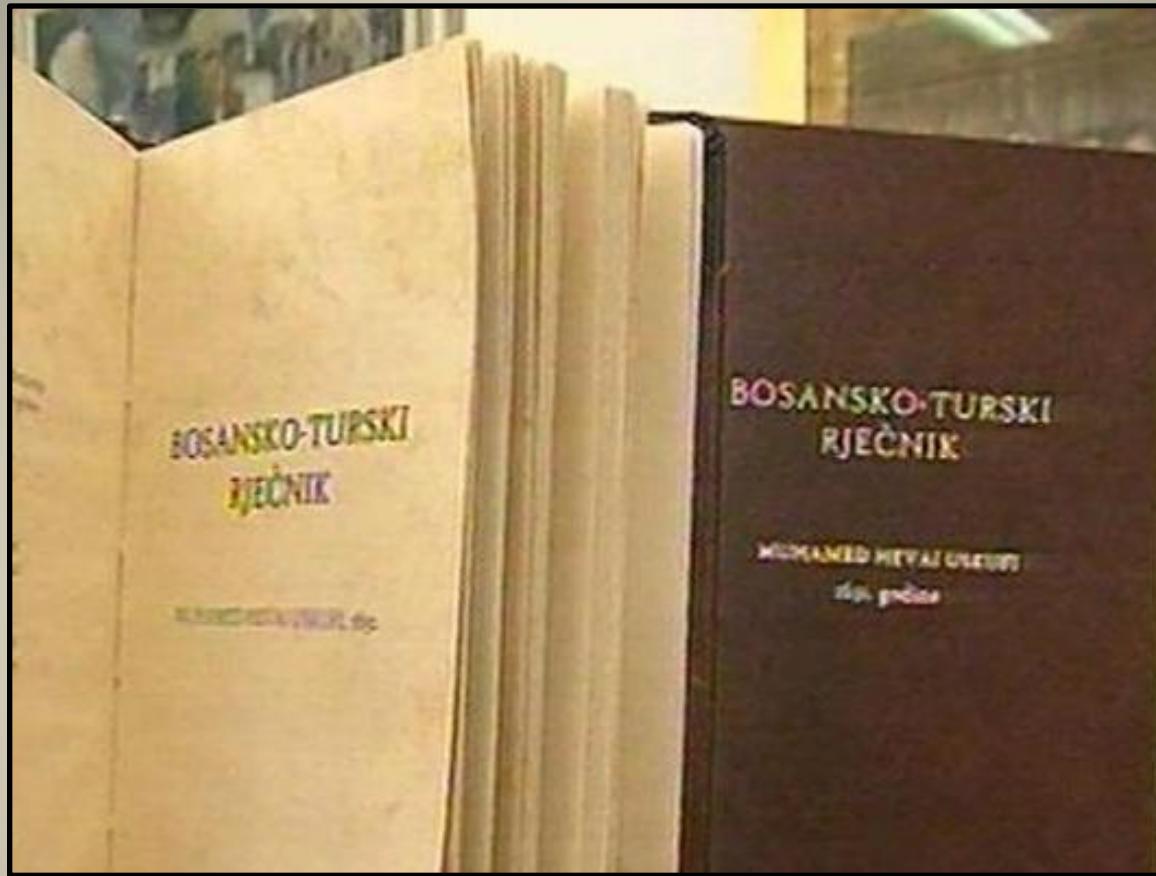
U četiri vijeka osmanlijske vladavine uočavaju se tri razvojna toka:

1. Prvi je pisana aktivnost na narodnom jeziku i bosančici.
2. Drugi je stvaralaštvo na turskom, perzijskom i arapskom jeziku.
3. Treći, alhamijado-literatura, književna tvorevina na narodnom jeziku i arapskom pismu.

Djela na orijentalnim jezicima su mnogobrojna, ali sve više se i u njih unosi duh narodnog poetskog jezičkog bića i izraza kao što je to slučaj u poeziji D. Bajezidagića (umro 1566/1603), M. Nerkesije Sarajlije (oko 1584–1635), A. Rizvanbegovića-Stočevića (1839–1903), H. Rizvanbegovićeve (1845–1890).

**Muhamed Hevai Uskufi, autor prvog bosanskog
rječnika**

Rječnik je dovršen 1631. godine i objavljen pod imenom "Makbul-i 'arif", a bolje poznat pod popularnim nazivom "Potur-Šahidi"

Bošnjaci, vojni zapovjednici, pisali su tzv. *krajišnička pisma* dubrovačkim vlastima, glavarima u Crnoj Gori, uskočkim starješinama, hrvatskim starješinama u službi Austrije i Venecije. Ona su pisana na *bosanskom jeziku*, većinom ikavski, ali ih ima i ijekavskih ako su pisana iz Hercegovine; pisana su bosančicom (kurzivnom cirilicom).

Evlija Čelebija, osmanski putopisac iz 17. st, u poglavlju "jezik bosanskog i hrvatskog naroda" svoga čuvenog putopisa hvali Bošnjake, za koje kaže: "kako im je jezik, tako su i oni čisti, dobri i razumljivi ljudi". Govori o *bosanskom jeziku* koji je po njemu blizak latinskom, a spominje i bosansko-turski rječnik M. H. Uskufije.

Umihana Čuvidina

Umihana Čuvidina je rođena u Sarajevu oko 1794. Umrla u Sarajevu oko 1870. Umihana Čuvidina je prva pjesnikinja Bošnjakinja i jedna od prvih pjesnikinja na našem jeziku.

SARAJLIJE IDJU NA VOJSKU

Evo danas sedam godin dana
Kako cvili bosanska fukara:
 Niti ima paše ni vezira,
Dok ne dođe paša Ali-paša.
 A čim dođe paša Ali-paša,
On popisa svu butum Krajinu,
 Svu Krajinu i Hercegovinu,
Najotragu mlade Sarajlige,
 Sarajlige, mlade jeničare
I pred njima gazi Memiš-agu.

Umihana Čuvidina

151353

Gramatika bosanskoga jezika

ZB

srednje škole.

Dio I. i II.

Nauka o glasovima i oblicima.

— Prodaje se kruto vezana po 40 novčića. —

SARAJEVO
1890.

PRVA OPĆKA KNJIZARNA
TRIVIKOVINA
JAKOBA X. TRIVIKOVIĆA
SARAJEVO

"Gramatika bosanskog jezika za srednje škole" nepotpisanog autora Frane Vuletića, prva je gramatika u Bosni i Hercegovini za interkonfesionalno školstvo.

Zemaljska vlada BiH štampala ju je 1880. g. Doživjela je više izdanja i bila u upotrebi do 1911, s tim što od 1908. g. nosi naziv "Gramatika srpsko-hrvatskog jezika".

AUSTROUGARSKI PERIOD

U doba austrougarske uprave naziv *bosanski jezik* (Kallay ga je forsirao svojom nacionalnom politikom da suzbiće hrvatski i srpski nacionalni pokret) postaje i službeni, ali ga ta uprava poslije i napušta, akceptirajući ime srpskohrvatski jezik.

Potiskivanje bosanskog jezika u stranu jasno je vidljivo i po datumima. Od 1.1.1879.

upotrebljavan je naziv bosanski jezik – kao službeni jezik u Bosni i Hercegovini. Od 23.1.1879. na sjednici Bosanske komisije bilo je zauzeto stanovište da se naziva "bosanskozemaljski jezik". Ali u provizornom poslovniku za organe vlasti u BiH od 16.2.1879. već je upotrebljena oznaka "srpsko-hrvatski jezik". Naredbom Zemaljske vlade od 4.10.1907. g. određeno je da se "ima posve napustiti naziv 'bosanski jezik' i da se imade zemaljski jezik nazivati 'srpsko-hrvatski jezik'.

MEHMED-BEG KAPETANOVIĆ
LJUBUŠAK,
bošnjački reformator, koji je prvi
izvršio radikalnije duhovno
odvajanje od orijentalne tradicije
i bošnjačku kulturu usmjerio ka
evropskoj modernizaciji.

Krajem 19. i pošetkom 20.st. pojavljuju se bošnjački, srpski, hrvatski i jevrejski časopisi.

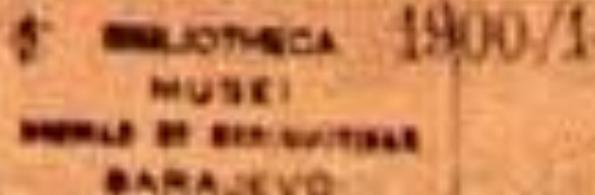
Prvi bošnjački književni časopis, koji je odigrao važnu ulogu u kulturnom i jezičkom preporodu Bošnjaka, je časopis BEHAR, koji se pojavljuje 1900.godine.

BEHAR

LIST ZA POUKE I ZABAVE

God. I.

Uredio: Šešet bog Bašagić.

1900/1

БОСАНСКА ВИЛА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Излази 1 и 16. сваког мјесеца на два табака. — Рукописи, претплате и сло, што се тиче листа, писаће се на адресу: „Уредништву „Босанске Виле“ у Сарајеву.“ — Пензиони се писма не примају а рукописи се не враћају.

БРОЈ 11.

У САРАЈЕВУ 1. ЈУНА 1888.

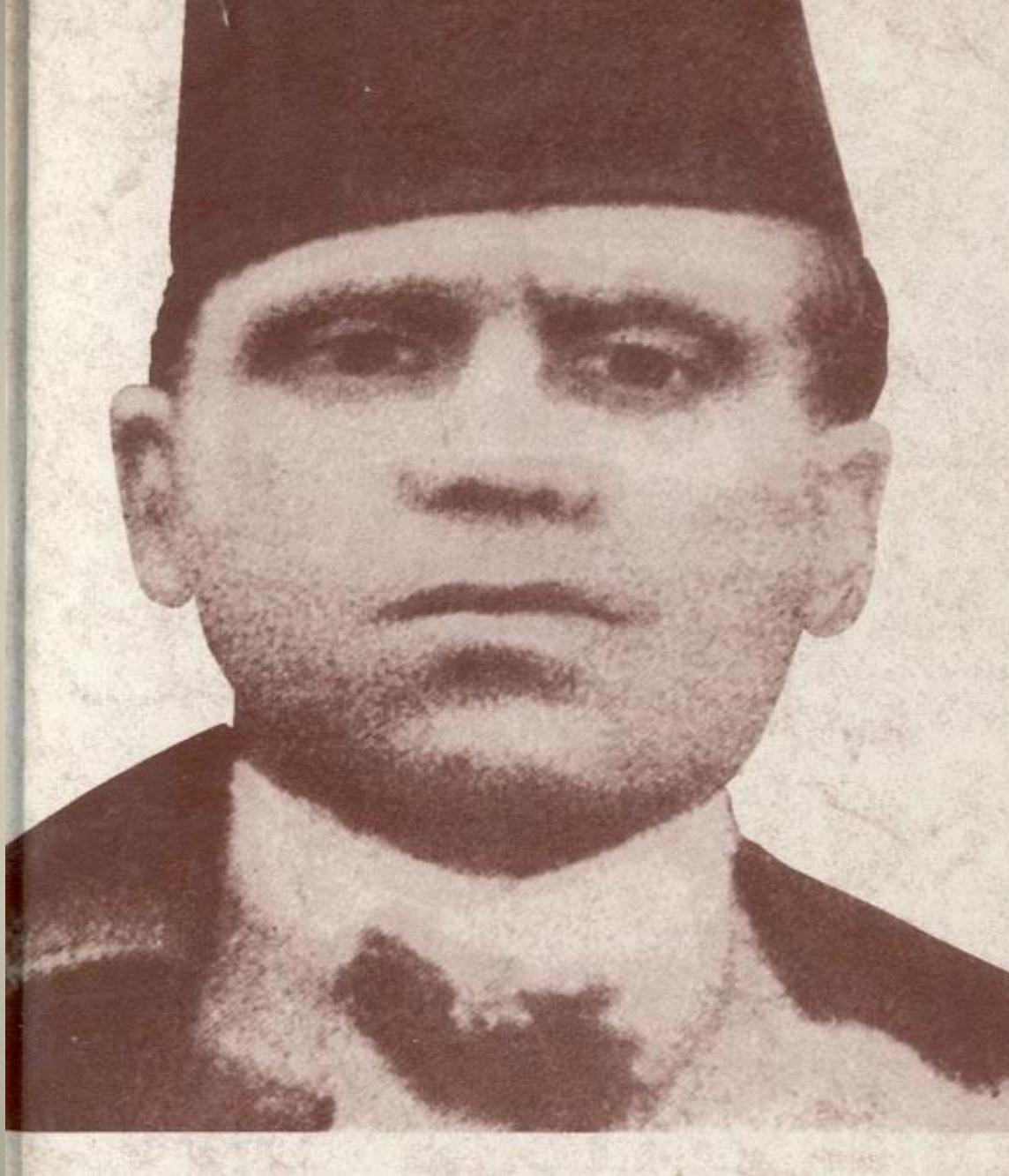
ГОДИНА III.

Њихове Царске Висости
РУДОЛФ И СТЕФАНИЈА.
У славу њиховог доласка у Босну и Херцеговину.

Prvi bošnjački latinični pisci krajem 19.
i početkom 20.st. su:

Safvet-beg Bašagić, Edhem Mulabdić,
Osman Nuri Hadžić, Musa Ćazim Ćatić,
Šemsudin Sarajlić, Abdurezak Hifzi
Bjelevac, Avdo Karabegović
Hasanbegov...

MUSA ĆAZIM ĆATIĆ

JUGOSLAVENSKO DOBA

Bosanski jezik između dva svjetska rata svoje pisane forme razvija u sklopu srpskohrvatskoga jezika. Naziv bosanski jezik nestaje iz zvanične upotrebe, ali svijest o njemu ne zamire. U svojim djelima čuvaju ga: Hamza Humo, Hasan Kikić, Zija Dizdarević, Ahmet Muratbegović, Alija Nametak...

ZIJA DIZDAREVIĆ

*Šezdesetih i sedamdesetih godina XX st. dolazi do
značajne afirmacije bošnjačke književnosti pisane
na izvornom bosanskom jeziku. Jezik savremenih
bošnjačkih pisaca predstavlja svojevrsnu
književnojezičku sintezu bošnjačke tradicije kao
djela srpskohrvatske cjeline.*

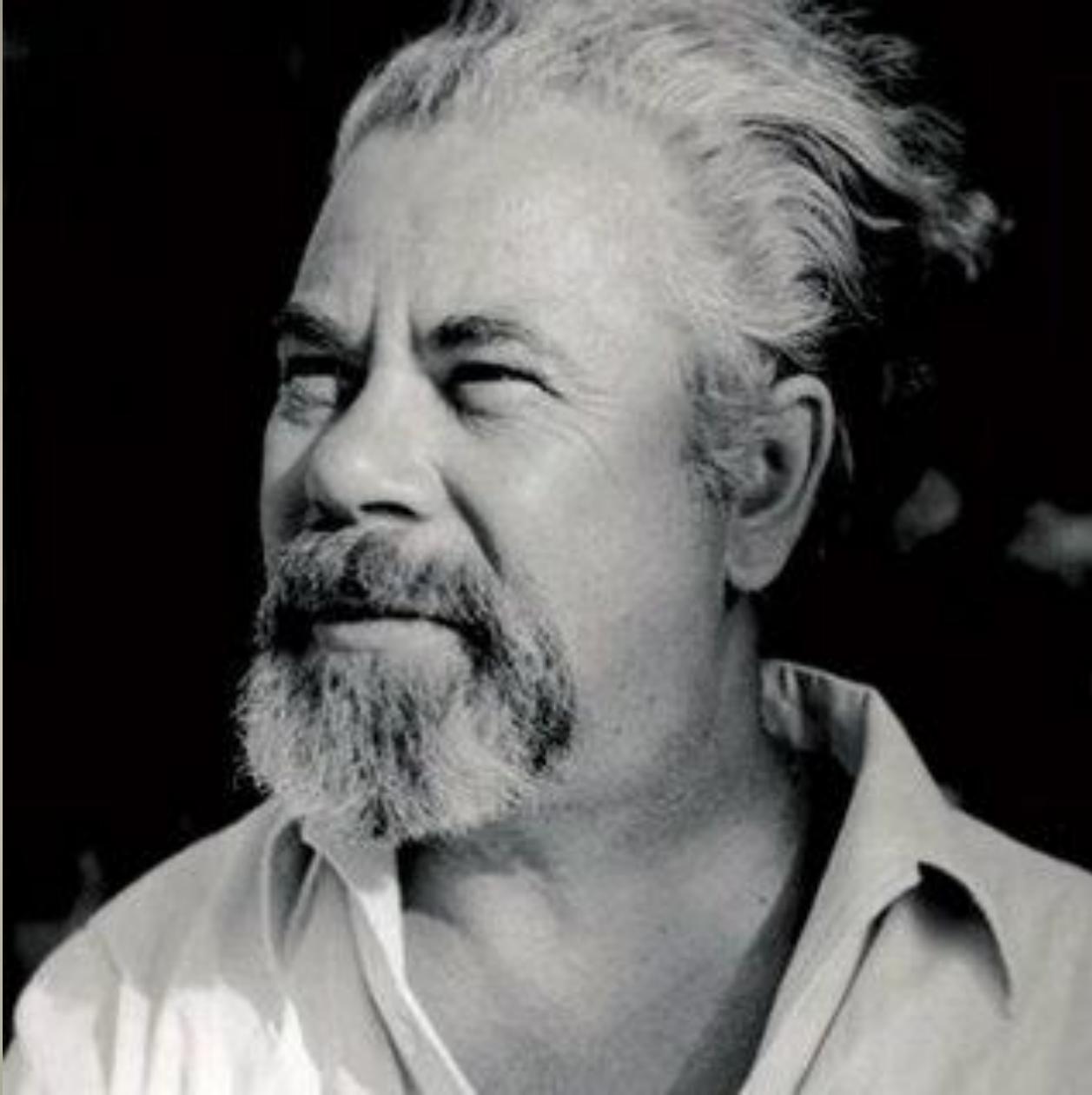
Najznačajniji među njima
su:

SKENDER KULENOVIĆ
MEŠA SELIMOVIĆ
MEHMEDALIJA MAK
DIZDAR

SKENDER KULENOVIĆ

misao što je trebalo učiniti davno,
a tujom ozjetanjem njela, Kad se svr
bebrojni putevi dobri, i sve zablude
korisne koliko i istine. Šteta je nemam,
deset godina ~~vise~~^{vise} ka bi me stvarost izvala
od pobuna, ili deset godina manje,
pre bi mi bilo svejedno. Jer, tride-
set godina je mladost, to sad mis-
lim, Kad sam se nepovratno udalio
od nje, mladost koja se ničega ne
boji, ja ni sebe. Re kao sam čud-
ni riječ: pobuna, i zaustavio
pero nad raonim retkom u kojem
je ostala utisnuta ta nedoumica,

MEHMEDALIJA MAK DIZDAR

Taj starobosanski jezik ovaj pjesnik nije smatrao mrtvim, nego nepravedno zaboravljenim i odbačenim, pa je u pjesničkoj verbalnoj preobrazbi stara bosanska riječ postajala savremena i sasvim moderna. U njegovoј poeziji transmutacija starog bosanskog jezika iz povelja, starih spisa, sa stećaka, u moderni pjesnički iskaz urađena je bez nacionalne mitologije, bez patetike i glorifikovanja te prošlosti.

Muhamed Šator (o poeziji Maka Dizdara)

BOSANSKO DOBA

DODVJADVO DODVU

Posljednja decenija XX stoljeća
najvažnija je i najpresudnija je u
razvoju bosanskoga književnog
jezika.

ALIJA ISAKOVIĆ

RJEČNIK BOSANSKOGA JEZIKA

Džewad Jahić

RJEČNIK BOSANSKOG JEZIKA

3

0-2

Obravči jezik
Senad Halilović
Ismail Fazlić

Gramatika BOSANSKOGA JEZIKA

**PRATIOPIS
BOŠANIŠKOJ**

J. ČAČAK

Senahid Halilović

PRAVOPIŠ
BOSANSKOGA
JEZIKA

Priručnik za škole

U septembru 1998.g. u Bihaću je održan *Simpozij o bosanskom jeziku*, prvi te vrste u historiji, na kojem su se okupili vodeći bošnjački i bosanskohercegovački filolozi i lingvisti.

Savremeni bošnjački pisci vraćaju se korijenima bosanskoga jezika i njegovim izvornim mogućnostima:

**Nedžad Ibrišimović, Abdulah Sidran, Jasmina Musabegović,
Dževad Karahasan, Irfan Horozović,
Zilhad Ključanin, Hadžem Hajdarević...**

BOSANSKI JEZIK spada u južnoslavenske jezike, kao dio šireg srednjojužnoslavenskog dijasistema, koji čine nekoliko većih dijalekatskih grupa.

Južnoslavenski jezici pripadaju užoj porodici slavenskih jezika, a slavenski jezici su dio velike indoevropske jezičke zajednice.